

FITXA DE DADES

Títol:

La ecología humana en el anarquismo ibérico. Urbanismo "orgánico" o ecológico, neomalthusianismo y naturismo social

Autor:

Eduard MASJUAN BRACONS

Any d'edició:
2000

Lloc d'edició, editorial:
Barcelona, Icària

ISBN:
84-7426-464-2

De l'anticipació i l'ecologisme *avant* *la lettre* dels i les anarquistes ibèriques

Urbanisme "orgànic", demografia social, feminisme radical i naturisme fa més d'un segle

Pablo ROMERO i NOGUERA

Universitat de Barcelona
lupaks@gmail.com

I.

Aquest és un llibre que ens il·lustra sobre com n'eren d'avancats i actuals el pensament i les pràctiques anarquistes en general i les pròpies dels anarquistes ibèrics en particular ja des de finals del s. XIX i fins al final de l'experiència revolucionària avortada amb la Guerra Civil espanyola i les lluites intestines dins el bàndol antinacional i després anorreada per la dictadura del general Franco. Sorpren a qualsevol desconixedor d'aquesta realitat, però també a l'iniciat parcial en les

ressenya

realitzacions dels anarquistes, per l'holisme del seu pensament i pràctiques, per la complexitat que desenvolupen en pensar i practicar una altra forma de vida humana més propera a la seva pròpia natura social, biològica, intel·lectual. Per això és irrisori i alhora ofensiu que un editorial recent de *The Economist* digui textualment “¿Qué lecciones podemos extraer de ese grupo de fanáticos que existió hace ya 100 años y de cuya ideología no queda prácticamente nada?”¹. Perquè fou tant avançat que continua vigent, i perquè comença a ser gairebé de sentit comú constatar la reimplantació actual de l'anarquisme o si més no l'extensió de les formes d'organització i les pràctiques llibertàries que potser no sempre es reivindiquen com a tals però en són paleses hereves². De fet no és del tot arriscat aventurar la tendenciositat del setmanari anglès i la seva connivència amb el poder econòmic-polític establert; llavors la seva diatriba no seria més que una reacció contra quelcom que es tem i del que es constata una nova implantació i una certa força que a més té tendència al maximalisme. Benedict Anderson, en el seu últim llibre (2008), en què entre d'altres coses intenta “cartografiar la fuerza gravitacional del anarquismo entre nacionalismos militantes de lados opuestos del planeta” (2008:8) en els inicis de la globalització contemporània, és a dir com aquest moviment inspira i alimenta amb força moviments i aixecaments populars arreu del món a finals del segle XIX, conclou la introducció advertint que no és estrany que hom trobi paral·lelismes entre el que descriu el llibre i l'actualitat: “*En la convención republicana de 2004 en Nueva York, vigilada por muchos miles de policías y otro personal*

¹ Vegeu el breu comentari que sobre aquesta editorial fou publicat a Indymedia Barcelona, d'on s'ha extret la cita: <http://barcelona.indymedia.org/newswire/display/200740/index.php>. Molts dels anarquistes citats aquí apareixen també, per cert, al llibre ressenyat.

² Vegeu en aquest sentit l'argumentació de David Graeber (2004) sobre l'abandonament i progressiva substitució actual de les ideologies i pràctiques d'inspiració marxista-leninista per aquelles menys autoritàries i més horitzontals d'inspiració llibertària. *Fragments of an Anarchist Anthropology* es pot descarregar lliurement des de www.prickly-paradigm.com/paradigm14.pdf.

de 'seguridad', la policía metropolitana declaró a los periódicos que el peligro no procedía de los comunistas, ni siquiera de los musulmanes fanáticos, sino de los anarquistas” (2008:14).

En què fou tant avançat l'anarquisme ibèric de finals del segle XIX i principis del XX? Quina és la rellevància actual d'aquell pensament i aquelles pràctiques? Per què és important un llibre com aquest? Deixem que parli Eduard Masjuan, autor del llibre que ressenyem i que és la versió completa de la tesi amb què va obtenir el títol de doctor en història a la Universitat Autònoma de Barcelona:

“Este libro no sólo rememora, valora y rinde homenaje a escritores y activistas de nuestro pasado, sino que se pregunta asimismo por las razones del olvido de sus personas y sus ideas. No se trata de adoctrinar a las generaciones actuales con las supuestas enseñanzas de la historia sino de comprobar, una vez más, que la historia se reescribe a la luz de los temas del presente” (2008:16)

Així, per exemple, l'autor es pregunta si l'urbanisme “orgànic”, el neomalthusianisme i el naturisme social dels anarquistes ibèrics foren idees protoecològiques. Evidentment pecaríem de presentisme si diguéssim que eren ecologistes, però si momentàniament abandonem diatribes acadèmiques nominalistes i ens limitem a observar el contingut del seu pensament i a com tractaven de posar-lo en pràctica, no podem fer res més que constatar que realment ho eren d'ecologistes (en moltes coses el seu pensament no té res a envejar a l'ambientalisme ecologista actual) i eren molt més que això. El llibre de Masjuan ens ho il·lustra.

Algunes paraules clau per comprendre la diversitat, la complexitat i, al mateix temps, l'organicitat del pensament i les pràctiques dels anarquistes ibèrics de fa un segle podrien ser urbanisme “orgànic” o ecològic, neomalthusianisme, naturisme social (tal com es subtitula el llibre), equilibri entre població i recursos, emancipació i pedagogia, feminisme radical, eugenisme, maternitat conscient, lliure i voluntària, dret al propi cos i a l'avortament, antimilitarisme, anticolonialisme,

revolució llibertària, col·lectivitzacions i ajuda mútua. El resum de la vocació del llibre el trobem en el títol, “l'ecologia humana en l'anarquisme ibèric”, un llibre que com diu l'autor “*realiza una aportación novedosa a la historia del anarquismo ibérico en ámbitos que van más allá de la simple crítica al poder del Estado*” (2000:14). D'aquí que, com dèiem al principi, el llibre sorprengui també a aquelles persones amb un coneixement parcial de l'anarquisme històric a l'Estat espanyol³. El llibre es divideix en dues parts: una primera dedicada a les idees sobre urbanisme orgànic-ecològic dels anarquistes i altres militants cívics -i les lluites i intents d'implantació en aquest sentit- front a l'urbanisme extensiu i il·limitat imperant llavors, i una segona dedicada a la demografia social que promogueren intensament amb el nom de “neomalthusianisme” com a estratègia de resistència a l'explotació capitalista del proletariat i alhora com a concepció ètica davant la vida i la procreació, que s'avança de forma premonitòria als problemes actuals de la relació entre població i recursos. Ambdós temes, com veurem i avui sembla més que obvi -però no tant quan els anarquistes els pensaren, promogueren i practicaren-, estan estretament relacionats.

II.

Primera part. Barcelona, 1914, paraules del biòleg Josep Maluquer Nicolau, personalitat catalana de l'època:

“Gross Barcelona s'entén i no hi ha dubte que serà un dia l'àrea compresa des del túnel de Montgat, Badalona, Santa Coloma, Montcada, Sardañola, Sant Cugat, Rubí, Molins de Rei, Sant Boi, Gavà i Castelldefels, fins les Costes del Garraf, amb sons grans parcs forestals del Besòs, Tibidabo i Llobregat” (2000:138)

³ Que coneguim, per exemple, la crítica clàssica al poder de

Un model de Gran Barcelona que hauria de seguir, segons el seu parer, l'estela del Gran París, Gran Londres o Gran Berlín, per convertir la capital catalana en la gran urbs de la Mediterrània, i que anticipa encertadament amb la idea de suburbanitzar Mataró fins a Vilanova passant per Terrassa i Martorell. És el model d'allò que a Barcelona ja es coneixia a mitjan segle XIX amb el nom d'“urbanisme il·limitat” segons la quadrícula de l'Eixample de Cerdà, allò que Patrick Geddes, un dels pares legítims de l'ecologia urbana, anomenà temps després “conurbació” i encara unes dècades més tard a Los Àngeles William Whyte popularitzà com a *urban sprawl* (aquí traduït per “taca d'oli”). Allò que feia l' eminent biòleg no era res més que expressar els desitjos d'una burgesia industrial i uns propietaris privats de terrenys que es veuran projectats durant la República en la proposta del GATPAC (Grup d'Artistes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània) i concretats per la classe política amb el nom de Pla Macià. Amb la col·laboració directa de Le Corbusier, això significà el triomf d'un urbanisme funcionalista, expansiu i molt primerencament pensat per al transport privat, les nefastes conseqüències del qual vivim amb agudes avui dia; un model que malgrat allò que es pensa sovint no es remunta a la Transició ni a Porcioles, sinó a la mateixa Barcelona del XIX, quan absorbeix amb depredació tots els municipis del Pla contra la voluntat de les seves poblacions.

Allò que demostra Masjuan amb el seu llibre és que, contra el que s'ha establert com a lloc comú a partir d'una certa historiografia urbanística oficialista, per exemple de la mà de Francesc Roca (2000:21), existí ja de bon principi una oposició ideològica que feia propostes alternatives a aquest model. Efectivament, més enllà de la resistència dels habitants de Sants, Sant

l'Estat i al capitalisme, o que tinguin algunes nocions sobre la realització revolucionària durant els primers onze mesos -fins els famosos Fets de Maig que enfrontaren a Barcelona anarquistes i poumistes amb estalinistes i republicans- després de l'aixecament feixista el 18 de Juliol de 1936.

Andreu de Palomar, Sant Martí de Provençals, Gràcia o Sant Vicenç de Sarrià -última població del Pla de Barcelona en ser annexionada, el 1921-, existí en l'últim terç del segle XIX una ferma oposició dels anarquistes de la pròpia Barcelona a l'expansió i annexió. L'autor, que fins i tot arriba a posar en qüestió el socialisme revolucionari en què s'acostuma a emmarcar l'Eixample de Cerdà⁴, adverteix sobre la paradoxa de l'entusiasme “*de cierta izquierda por el progresismo de Cerdà... [quan] quien defiende el Ensanche ilimitado de Cerdà de acuerdo con sus intereses son las clases conservadoras y la burguesía local*”, sabent del seu poder hegemònic en qüestió d'especulació immobiliària, abastiments, serveis, etc. (2000:34). I d'això ja n'eren conscients les classes populars i els anarquistes a l'època de l'agregació forçosa dels pobles del Pla de Barcelona. Tendència en què es mantingueren els anarquistes ibèrics fins el 1937. Abans d'això, des de principis de segle XX i després que la repressió acabés amb la resistència a l'agregació i suburbanització dels municipis del Pla⁵, s'estenen a Catalunya el moviment per la Ciutat Jardí d'Ebenezer Howard, teoria urbanística alternativa a la metropolitanista, i el corrent de la Ciència Cívica o de la Ciutat de Patrick Geddes -que amb molta anticipació incorpora el càlcul dels materials i les energies no renovables utilitzades per la indústria i aposta per l'ús de les energies renovables i per l'equilibri camp-ciutat-, ambdues a través de Cebrià de Montoliu. Aquest últim, activista cívic no anarquista, treballa a Catalunya incansablement per la introducció d'aquests corrents que aposten per un altre tipus d'urbanisme, un que avui en diríem ecològic, donada

⁴ “*Barcelona debe ensancharse, dilatarse y extenderse por todo este llano que Dios ha concedido generosamente a su desarrollo*”, són paraules de l'enginyer militar català.

⁵ Amb mobilitzacions que arriben a reunir al carrer 40.000 persones el 1889 -cosa que, segons l'autor, és molt tenint en compte el grau de desinformació que hi havia i les coaccions que havien patit convocants i/o assistents, per exemple molts alcaldes en una convocatòria anterior (2000:47)- però que una dècada després ha desaparegut a conseqüència de la repressió contra el moviment obrer amb l'excusa dels atemptats anarquistes.

la seva premonitòria sensibilitat pels problemes ambientals, d'abastiment, de desequilibri territorial, etc. Mentre la “taca d'oli” de l'urbanisme expansiu i il·limitat s'estén sense fre, Cebrià de Montoliu promou a Catalunya la idea de la Ciutat Jardí o “orgànica”, limitada, airejada i assolellada, que contempla la salut i la necessitat d'espai dels seus habitants, el càlcul de la quantitat d'aliments necessaris i la proporció de terra que això requereix juntament amb el factor de la seva distribució, el càlcul de la mobilitat no en funció del transport privat, la descentralització, l'existència d'un cinturó verd agrícola i forestal per al gaudi de la gent i per qüestions de renovació de l'aire i intercanvi de gasos, com tot això comporta ineluctablement la municipalització del sòl... Unes idees que seguien i defensaven les classes populars i els anarquistes i que Cebrià de Montoliu va tractar d'implantar des de caputlles institucionals fins que comprovà que la voracitat especulativa acabava per devorar-lo a ell mateix i a les seves idees (que quedaven desdibuixades, per exemple, amb el frau dels suburbis jardí -en aquella època la zona de Pedralbes per exemple-, idea oposada a la de ciutat jardí i que s'ha anat concretant fins a l'actualitat en les urbanitzacions totalment dependents a nivell d'infraestructures de la ciutat propera) i va baixar del tren que havia posat en marxa.

Després d'ell, els anarquistes són al mateix temps portadors i hereus de les idees de Cebrià de Montoliu: fracassada la via institucional, que òbviament no podia encaminar cap a la municipalització del sòl -via indispensable per al desenvolupament de la Ciutat Jardí-, els anarquistes treballen a partir de la dècada dels anys 1920 i sobretot a partir de 1930 per la consecució d'un altre urbanisme més humà i ajustat a les condicions ecològiques del context de desenvolupament. Constituït a partir de les idees del poeta pre-rafaelita William Morris, la sociologia comunitarista de Piotr Kropotkin i la geografia social d'Élisée Reclus -fonts de les que beuen Patrick Geddes i el seu deixeble Lewis Mumford, al seu torn inspiradors de les idees introduïdes a Catalunya amb

força per Cebrià de Montoliu (2000:161-162)-, l'urbanisme anarquista apostà d'ençà per la via directa i no mediada per les institucions. Inspirats a nivell local per l'enginyer anarquista d'origen cubà Fernando Tarrida del Màrmol, les idees dels anarquistes ibèrics al voltant de l'urbanisme es concretaran en els municipis lliures federats, només assolibles a partir de la col·lectivització del sòl. Així la idea de la Ciutat Jardí prendrà la forma del municipi lliure anarquista federat dins un model de desenvolupament regional que contempla unes variables de respecte per la natura i d'inserció en els cicles d'aquesta que pel que sembla res tenen a envejar a l'actual urbanisme ecològic. De fet, tots aquests autors en serien els pares legítims.

III.

Segona part. Amuntegament, condicions higièniques pèssimes, fums contaminants, destrucció de la natura, jornades de treball interminables, alt índex de reproducció obrera... Sobre aquestes i altres variables es construeixen el neomalthusianisme i el naturisme social anarquistes ibèrics de finals del segle XIX i primer terç del segle XX. Partint d'una reformulació de contingut socialista de la teoria de Malthus sobre el desequilibri creixent entre població i recursos, l'anarquisme pensa i practica un (auto)control sobre la natalitat obrera com a forma de resistència al capitalisme, necessitat com estava d'un excedent de mà d'obra en una època de forta expansió. El neomalthusianisme, propulsor d'allò que en deien la "procreació conscient i limitada", suposa, en aquella època en què encara no ha tingut lloc la transició demogràfica a la península, una altra aportació revolucionària molt destacada de l'anarquisme. Si bé l'autor no s'atreveix a afirmar-ho amb rotunditat, suggereix la importància d'aquest corrent de pensament demogràfic en l'estimulació de la transició cap a la limitació dels naixements entre les classes populars i obreres: les classes altes ja havien fet aquesta transició, com

es demostra amb les dades estadístiques que l'autor aporta respecte dels diferents barris de Barcelona. I això és molt significatiu pel caire ideològic del moviment neomalthusianista i per l'oposició que despertà entre determinats sectors. Apart de la relativa importància de l'oposició interna a l'anarquisme⁶, la reacció poblacionista provenia a més de l'església catòlica, és clar, de l'alta burgesia catalana, que precisament mantenia un índex de naixements post-transicionals. Segons els neomalthusians, a aquesta última l'interessava un alt índex de naixements proletaris per tenir sempre una oferta àmplia de mà d'obra precària que competís pels llocs de treball i fes abaixar els salaris. Així, la resistència popular neomalthusiana consistiria en aquest aspecte en l'autocontrol sobre la procreació per aconseguir una millora de la qualitat de vida dels fills nascuts, que amb un nombre inferior permetria a les famílies d'afrontar més folgadoament el seu manteniment i desenvolupament físic, moral i intel·lectual. Els contraris a la limitació dels naixements dins de les files anarquistes argumentaven que una major població obrera afavoriria l'assoliment de la revolució emancipadora. Contra això els neomalthusians esgrimien arguments qualitatius:

“La Revolución que transforme el orden actual de cosas no será llevada a cabo por la miseria, por el hambre. En la conciencia de todos está que una Obra tan grandiosa ha de ser producido de hombres fuertes de voluntad, inteligentes de cerebro y conscientes de su estado, de su valor real en la sociedad, de su personalidad en la tierra, y que no tengan hambre que les haga doblar la altiva cerviz ante la explotación del hombre por el hombre” (2000:292)⁷

⁶ Entre nosaltres, l'influent Federico Urales, contrari a aquesta doctrina, mantingué acalorades polèmiques amb altres destacats anarquistes que n'eren partidaris.

⁷ Convé destacar que aquest tipus de raonament és el que fan cinquanta anys després els destacats historiadors al voltant del Partit Comunista Britànic, reformuladors del marxisme historiogràfic, amb Raphael Samuel, fundador del *History Workshop* d'Oxford, Christopher Hill i E.P. Thompson al capdavant (Samuel 1984).

Així s'expressava Luis Bulffi, un dels principals divulgadors del neomalthusianisme a Catalunya i Espanya, a l'obra *¡Huelga de vientres!*, un autèntic *best-seller* de l'època que acabà per donar al neomalthusianisme el seu caire de doctrina revolucionària, del qual se'n vengueren centenars de milers de còpies a Espanya i que fou traduït a diversos idiomes. Per Bulffi, destacat militant anarquista, que fou el primer president de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i també el primer director de *Salud y fuerza*, la més important publicació difusora del neomalthusianisme ibèric en la seva primera etapa, l'excessiva grandària de les famílies pobres fa dòcil i servil el proletariat, com a efecte de la moral religiosa. És erroni, deia Bulffi en clara alusió a Urales, aquell socialisme que creu que “*el hombre que más procrea es el más fuerte y el que hace más revolucionarios*” (2000:261). De fet és aquesta moral religiosa conservadora que fa encertar Hermenegildo Puig Sais, prohoms catalanista promotor de la procreació il·limitada obrera, quan afirma que els neomalthusians no es conformen amb el dilema “sense pa o sense amor... volen pa i amor però sense conseqüències” (Masjuan 2000:280). I és que el pensament neomalthusià anava molt més enllà de la qüestió estrictament demogràfica en apostar per una reforma moral i sexual on prevalgués la llibertat de les persones i la igualtat de sexes en aquestes qüestions.

El neomalthusianisme ibèric, arribat a Espanya després de propagar-se a França i Anglaterra a través de les relacions de Paul Robin, pedagog anarquista amic de Francesc Ferrer i Guàrdia, i amb la traducció de l'obra *Éléments de science sociale* de George Drysdale, s'adherí de bon principi (1904) a la Lliga Universal per la Regeneració Humana, òrgan que aglutinava el neomalthusianisme internacional. A més de convertir-se en la secció de la Lliga que estengué les seves idees a Amèrica Llatina i als Estats Units, desenvolupà una especificitat pròpia tot lligant la qüestió de la “procreació conscient i limitada” a la lluita contra la migració obrera forçosa, el feminisme radical, l'antimilitarisme i l'anticolonialisme. A Catalunya i

Espanya, amb les últimes raneres del colonialisme a ultramar i al nord d'Àfrica, la dreta i la burgesia industrial promovia la migració laboral dels pobres a les colònies alhora que necessitava tropes per combatre les revoltes indígenes, reclutament del qual com sabem quedaven exemptes les classes benestants. D'aquí que hi hagués aquesta confluència de l'antimilitarisme i l'anticolonialisme en les reivindicacions neomalthusianes i anarquistes, perquè l'augment dels miserables els convertia en carn de canó per a les guerres colonials i en mà d'obra per a les mines, plantacions de sucre, etc. En l'aspecte feminista, la procreació conscient i limitada promovia la maternitat voluntària, la prevenció de malalties de transmissió sexual i els embarassos no desitjats (amb la distribució econòmica de tot tipus de remeis profilàctics i anticonceptius, amb la posada a disposició de clíniques assequibles per als subscriptors de les revistes neomalthusianes i amb la creació del segon centre de planificació familiar d'Europa), el dret al propi cos de les dones i al gaudi sexual sense riscos, i, en l'última etapa del neomalthusianisme anarquista durant la República, el dret a l'avortament, que en principi els anarquistes no aprovaven (apostant per la prevenció de l'embaràs) però que amb la proliferació sovint mortal de l'avortament clandestí, els portà a aprovar la primera llei que el contemplava durant les primeres vuit setmanes. L'aprovació de la primera llei del divorci amb els anarquistes al govern republicà fou una altra de les fites aconseguïdes. Òbviament tot això els enfrontà amb la moral reaccionària dominant, que impulsà premis a la procreació i la creació de l'anomenat Comitè de Defensa Social (una espècie de policia inquisitorial de la conducta), a més de desfermar la repressió durant diverses etapes i amb múltiples excuses: Setmana Tràgica, empresonament reiterat de Luis Bulffi, tancament de *Salud y Fuerza* i de les seves clíniques, prohibició de la distribució dels diferents mètodes anticonceptius... Malgrat tot, el neomalthusianisme arrelà amb força, com ho demostra un dels moments de represa de la publicació, quan el mateix Bulffi es mostra sorprès amb la quantitat

enorme d'adhesions rebudes arrel d'una crida per al sosteniment de la publicació i de les activitats de la Lliga espanyola el 1912, en un moment de forta repressió al moviment obrer (Masjuan, 2000:326).

En la segona etapa del neomalthusianisme ibèric, a partir dels anys 20 i sobretot durant els anys de la República i de la Revolució, la doctrina de la procreació conscient i limitada ja arribava a gran part de la població obrera i només hagué d'aprofundir en els seus supòsits, mentre que confluïa amb altres moviments que l'anarquisme albergava, com són el naturisme social i la seva crida per una vida saludable i propera a la natura i respectuosa d'aquesta, que Masjuan tracta en l'últim capítol del llibre, o la planificació regional urbanística de signe llibertari.

IV.

Problemes actuals com la superpoblació o els derivats de l'esgotament imminent d'energies provinents dels mal anomenats "combustibles fòssils" com el petroli i el gas, o de l'urani; la contaminació i altres efectes de l'industrialisme que destaroten l'equilibri de la natura i el planeta com l'efecte hivernacle i l'escalfament global; les "guerres de l'aigua" o altres derivades de la geopolítica i geoestratègia assassina; o d'altra banda la reacció constructiva de moviments com l'ecologisme radical, la permacultura, el *slow food* o les dietètiques alternatives, l'actual proposta del "decreixement", la proliferació de cooperatives de consum crític o la infinitat de contrapropostes practicades a nivell local com el "rurbanisme" de Can Masdeu en la façana barcelonina de Collserola o les tantes escapades neorruralistes des dels anys 60, ens alerten d'allò que dèiem al principi i que el llibre de Masjuan posa en evidència de forma clara: la història es reescriu, molt sovint, en funció de les qüestions candents del present. No és una simple projecció presentista, és la presa en consideració i el reconeixement d'aquells que amb molta anticipació

pensaren -com els anarquistes ibèrics fa més de cent anys- en les derives d'una civilització que comporta uns problemes -inherents a ella i no simples accidents derivats o "danys colaterals"- que encara avui dia, quan són més que evidents, alguns s'entesten en no veure o directament ocultar per al seu propi profit. Si aquestes són lliçons de tipus més aviat polítiques, de la consideració i reconeixement de l'anarquisme en podem obtenir -a través d'aquest llibre- almenys unes altres de tipus més acadèmic (tot i la dificultat d'aquesta divisió). No es pot passar per alt, per exemple, la tensió crítica que des del principi ha existit dins l'anarquisme entre la faceta teòrico-ideològica i la pràctica-activista, és a dir, l'atenció al context que és tan pròpia de l'Antropologia. L'anarquisme (o potser hauríem de dir "els anarquismes") en general s'ha elaborat teòricament alhora que es projectava ideològicament i es practicava, reformulant-se contínuament. Com és també el cas de l'Antropologia, que es construeix en la mateixa pràctica defugint abstraccions generalitzadores. Dificultant, com deia, la vella divisió esmentada i sortejant la històrica tendència a separar en la investigació -a l'empara de la neutralitat objectivista- les implicacions ètico-polítiques de la recerca (bàsica) "en sí mateixa", l'Antropologia anarquista de David Graeber, les propostes recents d'antropologies militants, les metodologies d'acció participativa o les revisions ideològiques de clàssics com Marcel Mauss o altres justifiquen fins i tot el reconeixement de l'anarquisme des de l'acadèmia més inquieta. D'altra banda, precisament per la similitud entre les aproximacions metodològiques de l'anarquisme i l'Antropologia, del primer en podem extreure altres lliçons més pròpiament teòriques: la finor en la percepció de la necessitat d'un equilibri en la relació poblacions humanes/medi natural, per exemple, l'aproximaren a les societats tradicionals/tribals, que sempre l'observaren i que han estat camp d'estudi de l'Antropologia i ara de l'Agroeco-

logia⁸, i que l'Ecologia cultural de Julian Steward estudià amb una perspectiva propera de condicionament ecològic-material. L'"oblit" d'aquesta necessitat d'equilibri com a resultat d'uns models productius i d'assentament basats en una explotació exhaustiva dels recursos i una determinada configuració del poder, que amb tanta anticipació l'anarquisme ibèric va saber copsar encertadament, ens aproximen a l'Antropologia i l'Ecologia polítiques; la seva comprensió de com aquestes relacions de poder en la ciutat ja en aquell moment es reflectien en l'especulació sobre el terreny i en la projecció urbanística, ens adverteixen de la necessitat de revisar els postulats anarquistes per a una Antropologia urbana de vocació crítica. Per acabar, d'entre les moltes altres possibilitats que s'obren, una mirada atenta a les pràctiques i nocions anarquistes d'aquella època entorn de la sexualitat, la procreació, la maternitat i la salut, que els enfrontaren directament amb els designis de l'església catòlica i la moral burgesa de l'època, ens haurien d'il·luminar en les nostres aproximacions a aquests temes des de l'Antropologia i les Ciències Socials en general. Per tot això el treball d'Eduard Masjuan (i per tant les realitzacions anarquistes ibèriques) serà una referència obligada durant molt de temps.

BIBLIOGRAFIA

- ANDERSON, B. (2008) *Bajo tres banderas. Anarquismo e imaginación anticolonial*. Madrid: Akal.
- GRAEBER, D. (2004) *Fragments of an Anarchist Anthropology* [En línia], www.prickly-paradigm.com/paradigm14.pdf, [Consulta, 16.10.2008].
- MARTÍNEZ ALIER, J.; ORTA, M. (2005) "Barcelona insostenible". *Noticiari de l'Ateneu Enciclopèdic Popular*, 31:7-10.
- MASJUAN, E. (2000) *La ecología humana en el anarquismo ibérico. Urbanismo "orgánico" o ecológico, neomalthusianismo y naturismo social*. Barcelona: Icària.
- SAMUEL, R. (ed.) (1984) *Historia popular y teoría socialista*. Barcelona: Crítica.

⁸ Vegeu en aquest mateix número de (con)textos l'entrevista a Eduardo Sevilla Guzmán, sobretot pel que fa a la necessitat d'incorporació dels sabers locals en relació a l'ús dels recursos naturals i a la similitud entre les metodologies de l'Antropologia i l'Agroecologia.